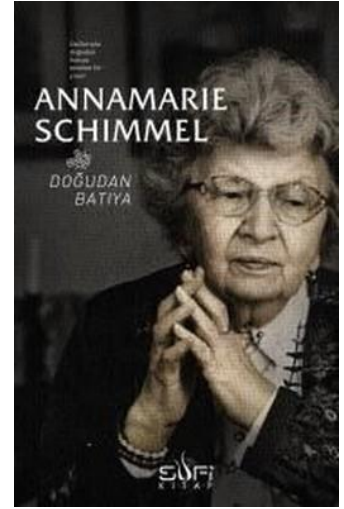

Doğudan Batıya Bir Gönül Köprüsü

Doğudan Batıya Annemarie Schimmel, Çev. Ömer Enis Akbulut Sufi Kitap, 464 sayfa, 978-605-9778-57-2

Selime Tatlıpınar¹

Alman oryantalist Annemarie Schimmel (*Cemile Kıratlı*), 7 Nisan² 1922 yılında Almanya'da Luteran³ ailenin tek çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Kitap okumayı çok seven Schimmel, yedi yaşındayken Şark ve İslam'a dair duyduğu merakın peşinden gitmeye karar vermiştir. Henüz on dokuz yaşındayken Nazi Almanyası'nın zorlu koşullarında Berlin Üniversitesi'nde İslam dilleri ve medeniyeti üzerine doktora⁴ yapmış ve yirmi üç yaşında Marburg Üniversitesi'nde Arap dili ve İslam Araştırmaları alanında Profesör olmuştur.

Cinsiyetinden beklenildiği aksine erkeklerin egemen olduğu bir bilim dalında çalışıp başarılı olan Schimmel, 1995'te Alman Barış Ödülüne layık görüldüğünde İslam karşıtı kesimler tarafından tepki almış ve aleyhinde kampanyalar başlatılmıştı. Kampanyaya katılanlar arasında ise iki kişi öne çıkıyordu. Biri dünyaca ünlü Jürgen Habermas diğeri ise

¹ selimetatlipinar@outlook.com

Üsküdar Üniversitesi

Yeni Medya ve Gazetecilik & Reklam Tasarım ve İletişimi

(Bu yazı Young Academia, Server Genç Hanımlar Derneği ve İdeal Bilge Gençlik Spor ve İzcilik Kulübü Derneği iş birliğinde Av. Kemal Yavuz Ataman yönetiminde "Küresel Düşünce Yazarlığı Atölyesi" kapsamında üretilmiştir.)

² Schimmel, Seyyid Hüseyin Nasr, Omeljan Pritsak ve ilk Almanca hocası olan Hans Ellenberg gibi oryantalistlerle aynı gün dünyaya geldiği için 7 Nisan'ı *oryantalistler için kutlu bir gün* olarak saydığını ifade etmiştir.

³ Martin Luther'in öğretisini temel alan bir Hristiyan mezhebi

⁴Doktora tezi: Memlük Mısır'ında Halife ve Kadıların Durumu

Doçentlik tezi: Memlük Devleti'nde Asker, Emir ve Sultanların Sosyal ve Kültürel Rollerini

Schimmel'in en başarılı üç öğrencisinden biri olan Gernot Rotter⁵. Rotter, hocasını hayal kırıklığına uğratmış ve derinden yaralamıştı.

Hiçbir zaman Müslüman olduğunu alenen açıklamayan Schimmel'in kiliseye gitmediği zaten biliniyordu. Yaptığı araştırmalar esnasında Müslüman olduğu, acılarına Mevlâna ile derman bulduğu ve Kuran-ı Kerim'i okurken göz yaşlarına boğulduğu söyleniyor. Buna rağmen cenazesi kiliseden kalkmıştır.

Annemarie aynı zamanda bir İranolog ve İslam-Tasavvuf araştırmacısıdır. Anadili olan Almancadan başka Türkçe, Arapça ve Farsça başta olmak üzere yirmiden fazla dil bilen Schimmel, pek çok dilden Almancaya, Almancadan da Türkçeye çeviriler yapmıştır. Muhammed İkbal'in Cavidname'si, Türkçeye kazandırdığı en önemli eserlerden biridir.

Almanya'da başlayıp Türkiye, Avrupa ve Doğu ülkelerine uzanan hayat hikayesini anlattığı *Doğudan Batıya* adlı kitabını yazmayı tamamladıktan bir sene sonra, 26 Ocak 2003'te vefat etmiştir.

Kitapta Bizi Bekleyenler

Doğudan Batıya, Annemarie Schimmel'in kendi hayatını kaleme aldığı *Orient and Occident: My Life in East and West* adlı kitabın Türkçe çevirisidir. Schimmel'in Nazi Almanyasında geçen çocukluğunu ve gençliğini, gönül bağı kurduğu Şark ve İslam dünyası hakkında daha çok ilim almak (hatta vermek) için gezdiği birçok ülke ile tanıştığı meşhur kişilerle olan anılarını ve edindiği dikkat çekici bilgileri aktarır.

"Gayret eden her kişi ceylan avlayamaz

Lakin ceylan avlamış her kişi muhakkak ki gayret etmiştir."

Kitabı açtığımızda bizi karşılayan bu mısralar Schimmel'in hayat hikayesine dair adeta bir ipucu niteliğindedir. Yedi bölümden oluşan bu kitabı nasıl yazmaya karar verdiğini ise One Women Show (Tek Kişilik Gösteri) bölümünde şu sözlerle anlatmıştır:

"...Ancak bir keresinde genç bir üniversite öğrencisine harp zamanında nasıl okuduğumu, nasıl haftada on sekiz saat dersler ve seminerlerde hazır bulunmak zorunda olduğumu, burs almayı aklımın ucundan geçiremeyip üstüne üstlük her tatilde nasıl da zorla fabrika işçiliğine memur edildiğimi, öğrenmekle mükellef olduğumuz lisansları talim için yabancı bir ülkeye seyahat etmek falan akla ziyan kabul edilirken, bir de

⁵ Kaynak: Vefeyat, Senail Özkan, İslam Araştırmaları Dergisi, Sayı 9, 153-166

uçakların gece hücumlarına ve bunun gibi bitmek tükenmek bilmeyen zorluklara maruz kaldığımı anlatırken, çocuk allak bullak olup soruverdi:

'Ama bu durumda diskoteğe gidecek vaktiniz bile olmamıştır!'

İşte bu sorunun muvacehesinde mazimden bir şeyleri anlatmanın faydalı olacağını düşündüm."⁶

Rota oluşturuldu: Şark!

Yedi yaşındayken böbrek iltihabı geçiren Schimmel, okula gidemediği için ailesi ve arkadaşları o istirahat ederken okuması için çeşitli kitaplar getirmiş. İçlerinden bir tanesi vardı ki Schimmel'a derinden tesir etmiş ve kendisinin Şark dünyası ile tanışmasına vesile olmuştu.

Padmanaba ve Hasan adlı masal, bir Hint arifinin Şam'da bulunan Müslüman bir gence hikmet-i kebirin sırlarına vakıf olmayı öğretmesini ve nihayetinde onu, pek derin bir kuyunun dibindeki harikalar diyarına vasil etmesini anlatır. Bahsedilen mekânda dünyanın en büyük Emir'inin lahiti bulunur. Lahitin altındaki kitabede ise şu söz yazılıdır:

"İnsanlar uykudadır ölünce uyanırlar."

"Bu kelim beni yıldırım gibi çarptı." Der Schimmel, kitabında. Yetmiş dört yıl sonra bu sözün mezar taşını süsleyeceğinden elbette habersizdi. "Bu kelamın Hz. Muhammed'e izafe edildiğini ve sufilere bu kelamı hassaten sevdiklerini on yıl sonra öğrendim. En somut haliyle olmasa dahi işte o an yolumun bu yol olduğunu bildim. Şark hedefimdi artık."

Hedefinize Ulaştınız!

Hedefinden şaşmayan Annemarie, Şark sevdası ile çıktığı yolda birçok ülke görmüş ve önemli şahsiyetlerle tanışmıştır. Almanya'da Marburg, Türkiye'de Ankara⁷ ve ABD'de Harvard Üniversitesinde profesörlük yapmayı da ihmal etmemiştir.

Schimmel, kitabında birçok hocasından anılarını paylaşırsa da kuşkusuz en dikkat çeken kendisi gibi oryantalist olan Hans Heinrich Schaefer'dı. Hocasının isteği üzerine bir ders hazırlamış, notlarına bakarak anlatılmaya koyulmuştu ki Schaefer hemen lafını kesmişti: "*Schimmel hanımefendi, defterinizi kapatın! Ben ne yazdığınızı bilmek istemiyorum ne bildiğinizi öğrenmek istiyorum!*" İrticalen hitabeti hocasının bu tarzıyla öğrendiğini söyleyen Schimmel öyle etkinleşti

⁶ syf. 1

⁷ Ankara Üniversitesi'nde Dinler Tarihi kürsüsünün kurulmasına öncülük etmiştir.

ki bundan sonra kürsüye çıktığı her vakit not defterini kapatmakla kalmayıp gözlerini de kapatarak konuşacaktı.

Cemile ve Türkiye

Annemarie, kitabında Türkiye'yi ne kadar çok sevdiğini her seferinde dile getirmiştir. Onun Türkiye macerası 1952 yılında el yazmalarını incelemek üzere İstanbul'a gelmesiyle başlamıştır. Hatta Şair Behçet Necatigil ve eşi onu rıhtımda karşılayıp kalacağı otele kadar götürmüşlerdi.

Schimmel, her Salı günü Maçka Kahvehanesi'nde birçok şairle buluşur ve şiir hakkında tartışırlardı. Schimmel'in derin bir hayranlık duyduğu şair ise Yahya Kemal idi. Dostlarından birinin evinde Yahya Kemal ile ilk defa bir araya gelen Schimmel onu nefes almadan dinlemiş hatta tercümesini yaptığı Endülüst'te Rask şiirini kendisine atfetmiştir.

Kitabı okuduğunuzda Annemarie'nin boş vakit geçirmekten hoşlanmadığına şahit oluyorsunuz. Türkiye'de bulunduğu sırada, 'Cemile Kıratlı' ismi ile *İstanbul Dergisi*, *Yeditepe* ve *Hayat* dergilerinde yayımlanmak üzere yazılar yazmıştır.

Cemile ismi, üniversitede çalışmaya başladığı ilk yıllarda, Alman hocasının kendisini *Schimmelciğim* diye çağırırken 'Cemile' ismini telaffuz etmesiyle ortaya çıkmıştır. Kıratlı soyadı ise, Schimmel'in Türkçe karşılığı olarak biliniyor. Müslüman dostları tarafından da bu isimle çağrılmasını arzu etmiştir.⁸

Anlatmanın mümkün olmadığını ifade ettiği İstanbul'da, annesiyle birlikte yaşamaya başladığı Ankara'da ve 'Türkiye'deki Vatanım ' diye nitelendirdiği Konya'daki anılarını paylaşırken bu dönemlerde¹⁰ yaptığı evlilikten ise hiç söz etmemiştir. Ayrıca Almanya ve Harvard'daki meslektaş ve öğrencilerinden pek çok anı aktarmasına rağmen Ankara Üniversitesi'ndeki doktora ve (tek) asistan öğrencisi Hikmet Tanyu'dan bahsetmemesi oldukça dikkat çekicidir.

Bu Eser Bize Ne Kazandırabilir?

Otobiyografi okumak zihninizde sıkıcı bir eylemin karşılığı mıdır bilmiyorum ama eğer öyleyse Doğudan Batıya adlı bu eseri okumak kesinlikle fikrinizi değiştirecektir. Yazarın üslubunun akıcı

⁸ Cemile ya da Cemile Bacı derlerdi. Schimmel'da onlara mektup yazarken bu isimle bitirirdi.

⁹ Mevlana'ya dair yoğun bir sevgi besleyen yazarımız, kazandığı ilk maaşı ile Mesnevi eserini almıştır. Konya'dan ayrılışını ise, tatlı bir rüyadan uyanmaya benzetmiştir.

¹⁰ 1955-1959 yılları arasında sürmüştür.

ve berrak olması bir yana hayat hikayesinin de oldukça sürükleyici olması, eseri sevmeniz için oldukça geçerli bir sebep.

Her kim olursa olsun bu kitapta kendinden bir parça bulacaktır. Ama özellikle ilk defa biyografi okuyacak olanlara, hayatlarına ve kitaplığına önemli bir şahsiyet daha eklemek isteyenlere, ilahiyatçı ve akademisyenlere ilham olup ve beğenilerini kazanacağına eminim. Schimmel, 2003'te aramızdan ayrılmış olabilir ancak eserleriyle hala bize ders vermeye devam ediyor.

Bir kadın olarak, okuduğum her satırda gurur duymuş olsam da Müslüman olarak, bir gayri müslime nazaran kendi islam kültürüne ve ilimlerine yabancı kalmış olmaktan hicap duydum. Tam da bu sırada Schimmel'in kitabın son sayfalarında Aziz Augustin'den yaptığı alıntı geliyor aklıma: *"İnsan sadece muhabbeti kadar fehmeder."*¹¹

¹¹ (Lat.) Res tantum cognoscitur quantum diligitur